

Phát triển đề tài, bảo đảm khai thác tất cả các khía cạnh để thông tin đầy đủ cho khán giả

Phát triển đề tài

Hỏi câu hỏi cần thiết ...

... để thông tin cho công chúng

@helpingmedia

Hình ảnh sử dụng trong slide trên chụp bởi Magalie L'Abbé và Kara Vanmalssen và được công bố theo Creative Commons

Hỏi những câu hỏi cần thiết

Trong mô đun trước chúng ta tìm hiểu về chủ đề báo chí chủ động, phóng viên được khuyến khích quan sát, học hỏi, phản ánh, phân tích và bổ sung văn cảnh khi thực hiện tác phẩm thời sự.

Trong mô đun này chúng ta xem xét về phát triển đề tài.

Đây là về việc suy nghĩ đến những đề tài hay khía cạnh liên quan có thể thực hiện để giúp giải thích câu chuyện chính và tăng cường hiểu biết của khán giả về vấn đề được đưa.

Trong phần này, chúng ta xem xét đến vấn đề muôn thủa ở Việt Nam – lũ lụt và chúng ta xem đến các khía cạnh khác nhau có thể làm tiếp.

Phát triển đề tài

1: Câu chuyện

Image courtesy of meduzeak and released under Creative Commons

Chuyện gì đã xảy ra?
Tại sao nó xảy ra?
Nó xảy ra khi nào?
Nó xảy ra như thế nào?
Nó xảy ra ở đâu?
Nó ảnh hưởng đến ai?

2: Kiểm tra thông tin

3: Thu thập dữ liệu

4: Ai bị ảnh hưởng?

5: Ai chịu trách nhiệm?

6: Hứa hẹn đưa ra

7: Ảnh hưởng của sự kiện

8: Hậu quả

9: Tồn nhiệm

10: Lên kế hoạch cho tương lai

11: Kế hoạch bám đề tài

12: Lối kéo khán giả

Media Helping Media

Trước tiên chúng ta có đề tài chính.

1: Câu chuyện

Phần này khá trực diện. Chúng ta chỉ cần hỏi những câu hỏi báo chí đơn giản cái gì, tại sao, khi nào, như thế nào, ở đâu và ai.

Vì vậy, để tạo câu chuyện chính chúng ta cần hỏi:

- Chuyện gì đã xảy ra?
- Tại sao nó xảy ra?
- Nó xảy ra khi nào?
- Nó xảy ra như thế nào?
- Nó xảy ra ở đâu?
- Nó ảnh hưởng đến ai?

Hỏi những câu này sẽ cho bạn tiêu đề của câu chuyện chính.

Nhưng đưa tin có trách nhiệm nhằm thông tin cho công chúng tranh luận bằng những tác phẩm báo chí điều tra năng nổ cần phải đi sâu hơn.

Hãy cùng xem chúng ta cần phải làm tiếp từ đề tài chính.

2: Thông tin

Bây giờ chúng ta có thể bắt đầu mở rộng đề tài sử dụng mô hình phát triển đề tài. Chúng ta cần bắt đầu thu thập thông tin hoặc bằng chứng.

Và những cái gọi là thông tin này cần phải được kiểm tra, đánh giá và chứng minh là chính xác bằng việc khẳng định với ít nhất hai nguồn độc lập.

- Chúng ta biết gì?
- Có chính xác không?
- Nguồn là gì?
- Tại sao họ lại chia sẻ?
- Những thông tin nào còn thiếu?
- Chúng ta cần nói chuyện với ai?
- Tại sao họ lại quan trọng?
- Có gì có thể còn bị che giấu chưa rõ?
- Ai đang che giấu?

Đến giai đoạn này chúng ta sẽ phải xây dựng một kế hoạch đề tài mà khi chúng ta thảo luận với đội làm tin sẽ thực hiện một số ý tưởng cho những khía cạnh nối tiếp (những đề tài liên quan).

Những gì chúng ta có thể thu thập ở thời điểm này là như sau:

- Tệp thông tin lũ lụt – một danh sách những gạch đầu dòng.
- Bản đồ lũ – nơi lũ xảy ra.
- Hồ sơ lũ – thông tin nền về khu vực bị ảnh hưởng nhất.

Thu thập một số thông tin giờ đây chúng ta cần xem dữ liệu sử dụng để hỗ trợ cho những bằng chứng.

3: Dữ liệu

- Nguồn là gì?
- Có đáng tin không? Bạn có thể kiểm chứng được không?
- Kiểm tra với quan chức, với các tổ chức Phi lợi nhuận, với các học giả, chuyên gia.
- So sánh với các địa phương khác về lũ ở các tỉnh, vùng khác và nước láng giềng.
- Tìm hiểu xem tình hình lũ lụt trong quá khứ như thế nào?
- Kiểm tra xem liệu có định hướng nào được đưa ra trong quá khứ có thể giảm ảnh hưởng chưa?

Tại giai đoạn này có gì đó thú vị bắt đầu xảy ra. Khi chúng ta đào sâu hơn, những khía cạnh đề tài mới dần xuất hiện. Hãy xem chỉ một số đề tài có thể mở rộng từ ý thứ ba.

- Lũ lụt: Những nhà vận động cảnh báo rằng nó có thể lại tiếp diễn.
- Lũ lụt: so sánh giữa các vùng – những vùng khác đang đối mặt như thế nào.

- Lũ lụt: Chính quyền cho hay các hoạt động cứu trợ sẽ được triển khai kịp thời.

Bây giờ chúng ta cần có những trải nghiệm trực tiếp để mô tả câu chuyện.

Tất nhiên chúng ta sẽ có một số kinh nghiệm cá nhân trong bài chính nhưng một khi chúng ta xây dựng được những gì xảy ra và hiểu được quy mô so với những trận lũ trước, chúng ta giờ có thể hỏi thêm những câu hay hơn khi phỏng vấn những nạn nhân.

4: Ai bị ảnh hưởng?

- Chuyện của họ là gì?
- Trước sự kiện, trong sự kiện, sau sự kiện.
- Họ quan tâm đến ai và ai vẫn cần giúp đỡ?
- Ai không nhận đc giúp đỡ?
- Hành động hỗ trợ gì đã được tiến hành?

Lúc này chúng ta sẽ có một loạt những lời kể về trận lũ.

- Lũ lụt: Các nạn nhân kể chuyện
- Lũ lụt: Thiên tai hàng năm đã trở thành một nếp sống
- Lũ lụt: người dân vẫn chao đảo và cần giúp đỡ

Nói chuyện với những người bị ảnh hưởng vì lũ, giờ chúng ta có thể xem ai chịu trách nhiệm và đâu là nguyên nhân.

5: Trách nhiệm

- Ai hay cái gì chịu trách nhiệm?
- Cái gì sai?
- Tại sao lại sai?
- Các biện pháp phòng ngừa khả thi có được thực hiện không?
- Chính quyền đang làm gì?
- Liệu nó có lại xảy ra nữa không?
- Nếu không, tại sao?
- Nếu có, có thể làm gì?

Phần này sẽ có một số khía cạnh khá trực diện cho những bài mở rộng, bao gồm:

- Lũ lụt: Lỗi tại ai? Quan chức, các tổ chức phi chính phủ và những nhà vận động chỉ tay vào nhau.
- Lũ lụt: Chính quyền các biện pháp ngăn chặn đã được dự tính.
- Lũ lụt: Chính quyền địa phương có phớt lờ cảnh báo không?

Sau nỗ lực buộc trách nhiệm, chúng ta cũng có thể xem những hứa hẹn đưa ra trong quá khứ.

6: Hứa hẹn

- Ở hiện tại và trong quá khứ.
- Những biện pháp phòng ngừa đã hứa.
- Các kế hoạch của chính quyền địa phương.
- Các biện pháp cứu trợ đưa ra.
- Những thay đổi hạ tầng đề xuất sau những trận lũ trước.
- Giải quyết nguyên do, nạn phá rừng, đập vv....
- Trợ cấp cho những người bị ảnh hưởng lần trước.
- Điều tra gì đã được tiến hành và hành động nào được thực hiện với những thông tin thu được.

Những khía cạnh mở rộng từ nội dung trên có thể gồm:

- Lũ lụt: rút kinh nghiệm từ những bài học trong quá khứ.
- Lũ lụt: tại sao các biện pháp phòng ngừa đổ bể.
- Lũ lụt: Cứu trợ có đến được với người cần?

Đây là giai đoạn khi các tài liệu của chúng ta trở nên giá trị.

Chúng ta sẽ có tài liệu từ những phóng sự từng làm về lũ. Chúng ta cần thêm chúng vào để cung cấp bối cảnh.

Xin tham khảo mô đun đào tạo khác trong phần này về “báo chí chủ đạo”.

Tất cả những ý trên giúp chúng ta đánh giá quy mô của vấn đề và cố thiết lập một cái nhìn chính xác về sự ảnh hưởng.

7: Ảnh hưởng

- Hiện tại và trong tương lai.
- Lên mùa vụ và kinh tế toàn cục.
- Môi trường và liệu nó có thể phục hồi.
- Những vấn đề y tế liên quan đến, nước ô nhiễm, thiếu thuốc, vv....
- Hạ tầng, đường xá, đường tàu, giao thông liên lạc.
- Các cộng đồng dân cư bị cô lập.
- Các gia đình bị chia tách, không thể liên lạc với nhau.
- Những cá thể mất tích, bị thương, mất người thân.

Một số ý tưởng đề tài có được từ những xem xét trên có thể gồm:

- Lũ lụt: Ảnh hưởng kinh tế lên môi trường.
- Lũ lụt: Chi phí sửa chữa hạ tầng.
- Lũ lụt: Ảnh hưởng ở những khu vực dân cư hẻo lánh.

Khi bức tranh được xây dựng chúng ta có thể bắt đầu xem xét đến phân hệ quả.

8: Hệ quả

- Một giải pháp toàn diện, một phần giải pháp hay không có giải pháp.
- Hỗ trợ đã thực hiện, một phần hỗ trợ đã được triển khai hoặc không có biện pháp hỗ trợ nào đến được.
- Những thay đổi trong sinh hoạt đối với một số người và chuyện gì xảy ra với những người không thể thích nghi.
- Viễn cảnh kinh tế đối với tất cả mọi người.

Những suy tính như vậy có nghĩa có thể thực hiện những đề tài liên quan về:

- Lũ lụt: Kế hoạch phòng ngừa cho những năm tiếp theo.
- Lũ lụt: Cái giá thực sự để đem cứu trợ đến với người cần.
- Lũ lụt: Cuộc sống thay đổi cần thiết để đương đầu với thiên tai hàng năm.

Khi chúng ta tiếp tục phát triển các khía cạnh, đào sâu và khám phá chủ đề này, chúng ta sẽ bắt đầu phát triển một số ý tưởng về những người lãnh nhiệm.

9: Trách nhiệm

- Ai biết?
- Hành động nào đã được tiến hành?
- Quá sớm hay quá muộn?
- Ai đáng trách?
- Có cảnh báo gì không?
- Hành động của chính quyền địa phương?
- Chúng có thu hút được sự chú ý không?
- Nếu không, tại sao?
- Có biểu hiện tham nhũng gì không?

Những câu hỏi trên có thể dẫn đến những đề tài chi tiết hơn như:

- Lũ lụt: Người dân có được chuẩn bị đầy đủ không?
- Lũ lụt: những lời cảnh báo có bị phớt lờ không, nếu vậy, tại sao?
- Lũ lụt: những nhân tố ẩn làm tăng sức mạnh của một trận thiên tai.

Câu hỏi về tham nhũng sẽ xuất hiện khi chúng ta bắt đầu đánh giá trách nhiệm. Chúng ta sau đó sẽ cần nhìn về tương lai.

10: Tương lai

- Kế hoạch gì?
- Các khả năng sẽ xảy ra?
- Chuyện này sẽ liên quan đến ai?
- Có những thay đổi gì?
- Những thay đổi này liệu có được chia giai đoạn để tiến hành?
- Cần điều chỉnh gì?
- Cần đào tạo thêm gì không?
- Kế hoạch dự phòng?

- Kế hoạch tuyên truyền?
- Kế hoạch cộng đồng?

Danh sách này cung cấp cho chúng ta một số ý tưởng đề tài liên quan bao gồm:

- Lũ lụt: Kế hoạch để ngăn chặn một thiên tai khác trong tương lai.
- Lũ lụt: Chiến dịch giáo dục người dân sống trong vùng nguy cơ nhiều lũ.
- Lũ lụt: Kế hoạch tái định cư cho những người sống trong vùng nguy cơ cao.

Chúng ta đã nghĩ ra được khoảng 10 khía cạnh khác nhau về đề tài lũ lụt với ít nhất ba bài liên quan cho mỗi khía cạnh.

Ở giai đoạn này chúng ta nên có ít nhất 30 ý tưởng đề tài độc quyền để giải thích sự phức tạp của vấn đề chúng ta đang triển khai thay mặt khán giả.

Đây là phát triển đề tài. Đây là báo chí chuyên sâu, năng nổ và trách nhiệm nhằm thông tin đầy đủ cho công chúng tranh luận.

Nhưng tất cả những tài liệu này cần phải quản lý.

Nhiệm vụ này có thể do biên tập viên lập kế hoạch đảm nhiệm. Trong một mô đun trước, chúng ta thảo luận vai trò của biên tập viên lập kế hoạch và đội của mình. Họ sẽ cần đảm bảo đề tài sẽ được theo dõi.

11: Bám đề tài

- Đặt ra một thời điểm để lật lại vấn đề
- 3 hoặc 6 tháng sau
- Liệt kê các câu hỏi sẽ dùng
- Ghi lại những cam kết/mục tiêu đã đề ra
- Kiểm tra thời gian
- Lưu trữ tác phẩm
- Thăm lại các nhân vật liên quan
- Trao đổi với chính quyền, cơ quan chức năng
- Phỏng vấn chuyên gia
- Thu xếp buổi thảo luận tại trường quay.

Tất nhiên vai trò lập kế hoạch cũng sẽ tạo ra những cơ hội sản xuất đề tài mới như:

- Lũ lụt: sáu tháng/một năm sau – cái gì đã thay đổi?
- Lũ lụt: từ tư liệu – một phóng sự đặc biệt về những cộng đồng dưới mực nước.
- Lũ lụt: tranh luận trường quay – các chuyên gia đối diện với công chúng.

Và khi tất cả những đề tài này được thực hiện sẽ có nhu cầu kết nối với khán giả vào cuộc tranh luận thông qua các nền tảng truyền thông do các nạn nhân, các cơ quan cứu trợ, các chính quyền, những người thân lo lắng và người dân nói chung sử dụng.

12: Kết nối khán giả

- Thảo luận trên FB
- Sử dụng truyền thông xã hội
- Hỏi kinh nghiệm/trải nghiệm của mọi người
- Phỏng vấn khán giả
- Thúc đẩy thảo luận
- Hỏi các câu hỏi
- Đưa ra câu trả lời
- Công bố các văn bản liên quan
- Xuất bản bản đồ
- Đề xuất sự giúp đỡ và những hỗ trợ khác.

Và phần này cũng sẽ cho những đề tài liên quan, bao gồm:

- Lũ lụt: truyền thông xã hội phản ứng như thế nào.
- Lũ lụt: Ảnh của bạn về đợt thiên tai.
- Lũ lụt: Bản đồ tương tác và dòng thời gian để chia sẻ.

Một ví dụ để áp dụng cho tất cả những đề tài lớn

Những phương pháp nói ở trên không thể áp dụng cho tất cả các đề tài; toà soạn không có đủ nguồn lực cho tất cả.

Tuy nhiên, cách xử lý như vậy nên tính toán cho những đề tài định kỳ lớn hay các sự kiện có ảnh hưởng quan trọng ở địa phương và khi có vẻ ngày càng có nhiều tài liệu từ những phóng sự đã làm trước đó.

Để giúp chúng ta quyết định đề tài nào đáng tiến hành phát triển đề tài chi tiết, chúng ta có thể sử dụng hai công cụ được chia sẻ ở trang này.

Một là “Bảng giá trị nội dung” và công cụ còn lại là “hệ thống đánh giá đề tài”. Cả hai được thiết kế để giúp các quản lý truyền thông và phóng viên tập trung các nguồn lực vào những đề tài có giá trị nhất đối với khán giả mục tiêu.